

környékén Ethnográfia 1984/1.; *Aporfi István–Döbrönte Hilda–Ebele Ferenc–Kovácsné Takács Magdolna–Tóth Péter*: Magyarpolány. Második, javított kiadás. Magyarpolány, 1990.; *Rainer Pál*: Magyarpolány község története. Veszprém, 1990. Magyarpolányi falunapok. Ajkai Szó. 1990. aug. 18.; *Szilágyi István*: Paraliturgia, ikonográfia, építészet; A rózsafüzér-stációs kálváriákról. Vasi Szemle 1990/4.

Templombúcsú a bukovinai Andrásfalván¹

A bukovinai magyar községek nagy tiszteletben tartották a búcsújárást. Ez volt az egyedüli nap, a búcsú, amikor összejöhetnek és kipanaszzkodhattak magukat, úgy örömeiket, mint bánataikat. Az öt magyar község a következő volt: Hadikfalva, Andrásfalva, Istensegits, Fogadjisten és Józseffalva. Az öt község lakói összeházasodtak, annyira össze voltak fonódva, hogy mindenkinek volt valakije a falukban, ha nem rokona akkor komája, és így búcsújárás idején mindenkinek megvolt a szokott helye, ahol megpihent és enni is kapott.

Péter és Pálkor volt az első búcsú Andrásfalván.

Istensegitsről, ha szép idő volt, a *keresztalja* úgy indult el: előző nap meggyóntak, az indulás előtt korán reggel a pap misét mondott és megáldoztatta őket. Utána a keresztalja a templomkerítésben gyülekezett rendszeresen. Asszonyok meg férfiak is rózsafüzérek voltak, voltak köztük leánykák is meg gyermekek is. Rendszerint mindig akadt egy férfi, aki a keresztet vigye. Ilyenek voltak: Kakas Antal, a rendes neve Gáspár Antal, Szabó Márton, Balázs Lukács. Amikor a keresztalja egybegyűlt, a pap megáldotta őket és úgy megszólaltak a harangok, kiindultak a templomkerítésből énekszóval:

*Ó Mária, választott szűz, magas a te érdemed,
Mégis engedd, hogy hozzád szólhasson hív sereged.
Mária, Mária,
Egek királynéja, bűnösök szószólója.*

Útközben a Szucsáva vizén kellett keresztülmenni. Azt tartották érdemesnek, ha mezítláb mentek a búcsúra. Így hát könnyen eljutottak a vízen mezítláb Szatul máréba (Satu Mare), és a rózsafüzért imádkozva haladtak végig a falun. A határban volt egy keresztfa és köpüs kút is mellette. A kereszt előtt énekeltek meg imádkoztak és ott megpihentek, falatoztak és a köpüs kútból vizet ittak. Úgy indultak tovább. Nem kellett Rădăuți városba bemenni, egyenesen rátertek a Gagyaszár utcába, ami pontosan a templomig vezetett.

Amikor már közeledtek a templomhoz, megszólaltak a harangok. A templomból sietve kiindult a keresztalja egynéhány énekessel és az úton találkozott a két keresztalja és üdvözölték egymást. A két keresztet összeértették és énekszóval közösen mentek bé a templomba:

*Kesergő magyarok édes vigassága,
Minden magyar szívnek egyetlenegy vágya,
Dicsőséges mennyben könnyörülő anyánk,
Szánd meg síró néped, áldd meg szegény hazánk!*

A másik Gagyaszár utcából nemsokára érkezett a keresztalja Hadikfalváról. És most mind a két keresztalja kijött a templomból. Harangoztak és úgy az úton találkoztak, üdvözölték egymást és énekszóval mentek bé a templomba.

Nemsokára Rădăuți városból is megérkezett egy kis csoport, keresztel, németül énekelve. Azok elejibe is kimentek, harangszóval fogadták őket. Most már kezdtek megérkezni a szekerek is. Kettes ülés volt a szekereken szénából meg szalmából elkészítve, festékessel letakarva, azon ültek. Nyolc-tíz személy is volt egy-egy szekeren. Most még a románok is közbe megérkeztek. Mindenkinek volt komája és ismerőse, ahová elszállásolták magikat. A

¹Lőrincz Imre: A bukovinai búcsújárás helyei és szokásai című hosszabb kéziratból közléteszi: *Barna Gábor*.

lovakat bekötötték az istállóba és azután mentek be a házba. Volt szaladgálás, a gyermekektől öröm. A keresztapák elővették pungájikat és krajcárpenzt osztogattak gyermekeknek. (A „punga” az bőrből volt, bőrbécsstőkből készült, amit csak apropézn megőrzésére használtak. Leginkább a férfiak hordozták a harisnyájukban.) Volt olyan keresztapa is, aki ötkoronást adott a keresztfiának. Így megvolt a nagy öröm.

Most, ahogy a szekerek megérkeztek, mindenki a templomba sietett, hogy részt vegyen a szentmisén. Megtörtént még az is, hogy a gyermek elálmosodott és otthon hagyták aluva az ágyban, hosszú, fehér ingecskében. Hatéves volt a gyermek, istensegísi Gáspár Vilmosnak hívták. A háztól mind elmentek a misére, csak Vilmoskát hagyták otthon aluva, az ajtót bezárták. A mise elég sokáig eltartott. Ilyen búcsúalkalmakkori *kikerülés* is szokott lenni, így a mise nagyon hosszan elhúzódott. Ezalatt Vilmoska felébredt és ki akart jönni a házból, de sehogy sem tudott kijönni. Így bebújt a góc alá és a kürtön, vagyis a kéményen kimászott a ház tetejére. A hosszú ingecskében olyan volt, mint egy ördögöcske, a koromtól teljesen fekete. Jönnek haza a miséről és látják, hogy Vilmoska a háztetőn van. Nem tudták, hogy mit csináljanak vele, hogy vegyék le a háztetőről. Lajtorját hozták és úgy a létrán lecsalogatták Vilmoskát, megmosdatták és más fehér ingecskét adtak rá és csak azután tudtak asztalhoz ülni.

Ilyenkor, búcsú alkalmával nagyon sok koldus szokott házagolni. Különösen a cigányok meg a románok egymás után jöttek. A háznál egy személy állandóan a koldusokkal van elfoglalva, azokat kell kielégítse.

Minden háznál esznek-isznak. A búcsúételek: húsleves, sült húsok, baromfi- meg disznóhús, de a galuska – a töltött káposzta – nem hiányozhatott a búcsú napján a megterített asztalról. Süteményekből az „estruszli”, almás rétes, mézeskalács, ami mézzel volt sütvé és a többféle piskóták. Az italok közül a pálinka volt, különösen a szakarikapálinka, ami roszból készült Rádăuţon a Rudick-féle szeszgyárban. Különösen az andrásfalviak voltak a fuvarosai, „tyirijásai” Rudicknak, a szeszgyárosnak. Akkorá gyár volt, még a vonat is be volt vezetve az udvarába. Saját hűtővagonjai voltak, amiben a sört szállította. A vagonokat mi készítettük Stanislaus Winkler asztalosmesternél, ahol mint segéd jómagam is dolgoztam. Sokszor ittam meleg sört a gyárban.

Sokszor az andrásfalviak tyirijáztak a zsidónak. Az abroncsot félreütötték a hordóról és a hordót kifúrták és úgy eresztették ki a pálinkát, amennyit akartak és utána fadugóval bedugták a lyukat, az abroncsot visszaütötték a helyére. Így józanul sosem jártak, és haza is vittek elegendő pálinkát.

A búcsú ebédnél inkább a pálinka volt a mérvadó, sör is volt elégségesen, amit hordócskákban tároltak. A sört a búcsúra a kocsmárosnál rendelték meg, aki szintén zsidó volt. A búcsú előző napján vitték a sört haza és pincékbe helyezték el, hogy jó hideg legyen. Ebéd alatt csapolták meg a söröshordót és kancsókkal hordták fel a pinceből a jó hideg sört és azt illogatták és beszélgettek az idősebbek az asztal mellett.

Az asztalt nem takarították le, maradt minden úgy, ahogy volt, sőt még hoztak friss ételeket az asztalokra.

A búcsú napján szabadtéri tánc volt. A fiatalok elmentek a táncba, jól kimulatták magukat a legények is, meg a lányok is. Ott ismerkedtek meg egymással és találtak szeretőre, ami sokszor házassággal végződött. Andrásfalván búcsúkor nem volt ritka eset, hogy a táncba verekedés legyen a legények között, hol féltékenység miatt, vagy pedig azért, hogy a mozsikások kinek húzzák a nótáját és melyiket. Legtöbb esetben a kibékülés végett minden ember nótáját elhúzták a zenészek: az nem lehetett más, csak csárdás a javából és így a kibékülés megtörtént a legények között. De bizony sokszor a verekedés halállal végződött. Ez sokszor megtörtént, Andrásfalván a régi haragosok között mindig megvolt a bosszúállás.

Délután, estefelé megindultak hazafelé. Először is akik kereszttel jöttek, azok kezdtek gyülekezni a templomkerítésben. A pap vecseryét, „litániát” mondott nekik és megáldotta őket. Úgy sorakoztak fel a kereszt után, amiket férfiak vittek a közelebbi falukból. A helybeli keresztalja kikéserde a templomkerítésből az utcára. Harangozni kezdtek és a menet megindult énekszóval:

*Te vagy földi éltünk vezércsillaga,
(Édes reménységünk, kegyes Szűzanya,
Téged rendelt jóanyánknak az Istenfia,
Azért áldunk örvendezve, ó Szűz Mária.*

Most a házaktól is megindultak a szekerek hazafele. Volt olyan ház, ahol négy szekér is volt az udvarban. Akik mentek haza, azokat felcsomagolták pálinkával, süteménnyel és kalácsot, sőt még sült húst is csomagoltak fel, hogy vigyenek azoknak is, akik nem jöhettek a búcsúra. Akik másnapra maradtak, azoknak jó vacsorát készítettek, evés-ivás közben elbeszélgettek. Ilyenkor a faluba búcsúi bál szokott lenni. A fiatalok elmentek a bálba, hogy kitáncolhassák magikat. Újabb meg újabb táncokat mutattak be búcsú alkalmával. A megszokott tánc a csárdás volt, főképpen azután a csürdögölő, a silladri, a polka, a valcer, a mazurka, a horamára, a hora cseraufirol, a szirba és a virices, meg a kétféle tappantós és a székes, ezeket táncolták a bukovinai falvakban a magyarok. A falvak között azért volt egy kicsi eltérés, nem egyforma a táncuk. A csárdást legjobban az andrásfalviak táncolták.

Búcsúestéjen az otthon maradt öregek az asztal mellett ivás közben jól kipanaszkodták magikat. Most leírnék egy ilyen panaszkodást!

Az istensegísi koma kérde az andrásfalvi komáját: – Hogy van, komámuram? A koma felel vissza: – Jól volnék, komámuram, csak a fiam földhöz ütötte a kozsokot. – Hát az még nem baj, édes komámuram! – Igen, de én is benne voltam a kozsokba és úgy földhöz vágott, alig bírtam feltápáskodni! Ilyen panaszai voltak az öregek.

A háziasszony, mivel későre járt az idő, ágyat vetett és lefektette a búcsús vendégeit. A fiatalok is hazajöttek a bálból és lefeküdtek. Másnap reggel nyolc óráig aludtak. A háziasszony addig főzött jó savanyó levest a búcsúsoknak. Búcsú másodnapja gyógyulási nap volt. Keménymagos pálinkát ittak és ettek abból a jó savanyó léből. Még másodnapján is tánc volt és még a bazárárusok is ott voltak, meg a mézeskalácsosok. Volt alkalmuk a gyerekeknek vásárolni. Vettek halasbicskát, békanyúzó bicskát, „budli bicskát”, dorombot, flótát, szájhúzó hermonikát, füttyentőt. Egész nap zajos volt mindenfelé a falu. Különösen ott, ahol a tánc volt és folytatódott délután is. A másfaluból jött búcsúsok mind befogták a lovakat és indultak haza, csak a józseffalviak maradtak harmadnapjára. A tánc pedig eltartott egész sötétig, akkor vége lett a búcsúnak.

Harmadnapján a józseffalviak is összecsomagoltak és elmentek haza. Ilyen volt a búcsú.

Lőrincz Imre

Erdővidéki pajta, 1970-es évek (Halász Péter felvétele)